

TANKÖTELEZETTSÉG ÉS GYERMEKMUNKA.

Írta: KÚNFI ZSIGMOND DR.

(Befejezés.)

Olyan szám ez, amely minden figyelmet megérdemel és amelyet méltán állíthatunk oda nemzeti gyarapodásunk és dicsőségünk másik számokban kifejezhető ténye: a kivándoroltak számcsoportja mellé. Azt hiszem, kevés állam vetekedhetik e dolgokban velünk. Elvégre nem kis dolog évente kétszázötvenezer kivándorlót szállítani az amerikai nagyiparnak és 1,298.083 pár apró munkáskezet a magyarországi nagy-, közép- és kisbirtoknak, bányatulajdonosoknak, gyárosoknak. A munkálkodó nép felnőtt tagjainak az országból való menekülése olyan tömeg jelenség, amelyet ma már mindenfelé észrevesznek. A munkálkodó nép még fel nem nőtt tagjainak az iskolából való menekülése egy másik tömegjelenség, nagyobb és talán nem kevésbé végzetes hatású, mint amaz. Nem merész állítás azt mondani, hogy egy töről sarjadzott mind a a kettő. Elvégre egészen stilszerű dolog, hogy az állam és társadalom, amely majd felnőtt korában nem táplálja megfelelő módon a munkálkodó nép testét, mennél előbb rá akarja szoktatni a koplaltatásra avval, hogy nem ad táplálékot kis korában a nép lelkének, szellemének.

Meg kell most vizsgálnunk még azt, hogy tesz-e s ha igen, mit, a magyar állam ez ellen a súlyos telki nyavalya ellen. Ötven-hatvan új népiskola felállítása évente, ez olyan ütemű javítás, amely mellett százötven év beletelik abba, amíg a mai tanköteleseket befogadni tudó elegendő iskola lesz. A másik fegyvere a a hanyag tanköteles gyermekek szüleinek megbírságolása. Ennek használatáról is beszámol a hivatalos jelentés. Az 1904/5. iskolaévben igazolatlan óramulasztásokért kiszabott pénzbírság 394.057 korona volt, amelyből közigazgatási úton 58.000 koronát hajtottak be. Aki csak valamennyire ismeri a magyar közigazgatás gépezetét, az tudja, hogy például az ebtartási szabályrendeletben foglalt tilalmak áthágásáért kirótt bírságpénzek behajtásában nem ennyire elnéző a nemes vármegye. Melyek az okai a gyermekek eme nagymérvű iskolakerülésének? Hiszen ez ellentétben van az emberi természetnek néhány igen mélygyökerű ösztönével: a gyermeki tudásvágygal meg a szülőknek avval a mindenfelé tapasztalható törekvésével, hogy gyermekükből különb embert neveljenek maguknál. De melyek az okai a közigazgatási hatóságok lanyhaságának, aminek a kirótt és behajtott bírságpénzek közötti különbség szemmel látható jele? Ellágyulással, szentimentálizmussal a magyar szolgabírói szellemet igazán nem lehet vádolni. Mindkét rendbeli kérdésünkre megfelelnek a földművelésügyi miniszternek a mezőgazdasági munkabékekről hivatalos felvételeit közlő kötetek. Találomra felüti az ember ezeknek valamelyikét s íme, miben akad meg a szeme.

A gyermekek évenként dolgoznak	Hány napot?
Udvarhely, Selistye, Puj, Beszterce, Nagyhal-	
mágy, Felsődada, Gyoma stb	180
Szentlőrinc, Galánta stb	188
Garam völgy	185
Bogsán	190

A gyermekek évenként dolgoznak	Hány napot?
Sugatag, Bia, Zalaszentgrót, Kaposvár stb.	195
Kékes, Nagylak, Bethlen, Erzsébetváros, Déva, Kézdivásárhely, Kisvárd, Szeghalom, Sirok,	
Gyöngyös, Komárom, Léva.....	200
Makó, Nezsider	220
Csáktornya.....	223
Udvard	260
Igló.....	280
Nagykároly	293

Ezeknek a gyermekeknek évi átlagos keresete 71 korona. A gyermekmunka gazdasági hatásai a földművelésben sem mások, mint az iparban. Első sorban mint olcsó munkaerők önmagukban értékes és kívánatos munkások a gyermekek. Még hasznosabbak és kívánatosabbak azonban mint konkurrensok, bérlenyomók, mint a munkások tartalékhadserégének egy igen értékes formája. A gyermekmunka föltétlenül olcsóbb, mint a felnőtteké. A gyermeki élet reprodukciójának költségei tetemesen alacsonyabbak. De olcsóbbá teszi a szülők munkáját is, mivel a dolgozó és önmagát fenntartó gyermek apja olcsóbban vállalhatja el a munkát, mint az olyan munkás, akinek gyermekét is el kell tartani, akinek a gyermeke nem ostorosgyerek vagy libapásztor, hanem iskolába jár. Ám a gyermeki hasznosság itt nem állapodik meg. Miután az apja munkabérét lenyomta, a verseny és a bérkiegyenlítés irányzatánál fogva lenyomja a többi munkásokét is. A vak is látja, hogy ily módon sokkal hasznosabb tagja mai társadalmunknak az a gyermek, aki a mezőn vagy a műhelyben dolgozik, mint az, amelyik iskolában ül és megtanulja a betűvetés mesterségét, amely a dolgok eme paradicsomi rendjének alkalomadtán ártalmára lehet. Valóban, minden jóérzésű embernek a tisztelő csodálkozás érzésével lehet csak szemlélnie egy társadalmi berendezést, amely a zsenialitás ilyen bélyegeit viseli minden porcikáján; a nyomor kikergeti a gyermeket családi köréből és az iskolából a munkapiacra, hogy keressen és könnyebbé tegye a család megélhetését, az apa életét. És ugyanezen gyermeket mint versenyzőt, mint munkaalkalmakat keresőt, mint bérlenyomót állítják szembe a társadalmi élet törvényszerűségei az apával.

A proletárokon, bérmunkásokon kívül van a szülőknek egy másik csoportja, amely erősen érdekelve van a gyermekmunka meglétében. A falun tán ezek vannak túlnyomó számban: a kis- és törpebirtokosok. Nekik a gyermekük munkaereje más munkást pótol, akit bármilyen nyomorúságosan, de mégis csak fizetni kellene és azonfelül még a gyermeket is eltartani. Ők tehát, akik amúgy is a proletárságba való lesüllyedésnek legszűkebb határán élnek, nem tudnák önálló gazdasági létezésüknek inkább fikcióját, mint valóságát a gyermekmunka nélkül megóvni. A többi gyermekmunkáltató és közöttük csupán az a különbség, hogy míg amazok hatosokban, ők „szülői szeretetben” fizetik ki apró munkásaikat és a családi élet köteleivel még megférő kizsákmányolásnak legjellemzőbb eseteit mutatják.

Mekkora a száma az ilyen termelő munkát végző gyermekeknek Magyarországon, semmi statisztika erről be nem számol. A gyermekmunka Magyarországon, ez is egy olyan fejezet művelődéstörténetünkben, amely jobb

ha megíratlan marad. De ha az ember meggondolja, hogy az a hatszázezer tanköteles gyermek, aki nem fért el iskolába, és az a másik hatszázezer, aki évközben elmaradt onnan: aligha kéjutazások, telelések és nyaralások vagy klimatikus gyógyító helyek felkeresése végett maradt el az iskolából; ha az ember meggondolja, hogy az óriási kivándorlás ellenére is milyen csigamódon javulnak a munkabérek s hogy egyáltalán nem tartanak lépést a munkakerőkinálatnak a kivándorlás révén való csökkenésével, akkor semmi valószínűtlenség nincsen abban a feltevésben, hogy Magyarországon csak a tanköteles korban lévők között van vagy másfél millió gyermekmunkás. Ez a gyermekcsereg hiányzik az iskolából, az ő távollétük csökkenti az egy-egy iskolára vagy tanítóra eső fentemlített rémes számokat és teszi érthetővé azt, hogy a népoktatásnak mai kereteit már réges-régen szét nem feszítette a gyermekek áradata. Azok a millióra menő apró kis mártírok, akik benépesítik az utcasarkokat, sikátorokat, istállókat, uradalmi kerteket, legelőket, bányák lejáratait, akik nem mennek el oda, ahova a képmutató törvény küldi őket: ezek az éltetői a mai iskolázás külső formáinak. Ha egyszer ezek egy akarattal augusztus végén otthagynák munkájukat és bebocsáttatást kérnének a törvény nevében a nekik rendelt helyre, az iskolába: nagy felfordulás támadna az országban és minden helyen, amelynek a nép oktatásával és nevelésével kellene törődnie, foglalkoznia.

Ezek az okai, miért nem ereszti a kisgazda és proletár szülő iskolába gyermekét. Ezek az okok egyúttal megmutatják azt is, hogy a vagyonos emberek kiváltságai közül a legbántóbb és legfelháborítóbb: a műveltség monopolizálására való kiváltságuk már a népiskolánál kezdődik. Már itt nyilvánvalóan meglátszik az, hogy tulajdonképpen nem szabadna népnevelésről, hanem csak osztálynevelésről beszélni.

Kevesebb szóval elintézhetjük a másik kérdést. Miért mutatkoznak a magyar hatóságok olyan lanyhákna a népoktatási törvények végrehajtásánál, miért olyan elnézők a kimért büntetések alkalmazásánál? A gyermekeknek a a földművelésügyi miniszter mezőgazdasági statisztikájában kimutatott évi átlagos 71 koronás keresete világosan megmondja, hogy minden gazda, aki családjá tagjain kívül másokat is dolgoztat, mennyire van érdekelve abban, hogy a gyermekmunka és az iskolázás megmaradjon mai állapotában. A hatosos napszámok rendszere menten összedül, amint a gyermekcsereg nem támadja hátulról szüleit, hanem bevonul az iskolába. Mivel pedig az egész iskolai igazgatás gépezete azoknak kezében van, akik másokat dolgoztatnak: azért végrehajthatatlan még negyven esztendő után az 1868-as népoktatási törvényben statuált tankötelezettség. A törvényszabta bírságokat valóban nem volna helyes dolog behajtani, mindaddig, míg az állam tisztességes szociálpolitikával nem biztosítja a szülők megélhetését. El kell ismernünk, nem méltányos dolog pénzt szedni el a szülőtől, aki éppen azért nem küldi iskolába gyermekét, mivel nincsen pénze, mivel gyermeke munkája nélkül nem tud megélni.